

VILLÁMLIK MESSZIRŐL.¹

1918 november 1.

AMBRÓZY Gyula, a koronaőr hívott föl Remetéről. A hangja el volt változva és úgy elfulladt minden szónál, hogy alig tudtam megérteni.

Megismételte a kérdését. Hogy igaz-e? Szent Isten, hogy Tiszát — Tisza Istvánt Budapesten megölték? Hogy ők honnét vették a hírt, kitől hallották? A vonaton mondta valaki ismeretlen, valaki ismerősnek. Ők kint falun majd megöriülnek az aggodalomtól, a bizonytalanságtól. De mi, mi itt a városban — biztosan hallottunk volna már róla, ha lenne valami igaz ebben a szörnyűségben!

Dermedten álltam a kagylóval a kezemben, mint akit megcsapott távol, nagy viharok szele. Aztán a férjemre néztem, aki csendesen ült az íróasztal fölé hajolva és egyik sort a másik után róttá, kemény, férfias írásával a fehér lapra. Csak most eszméltem rá egyszerre, mennyire megváltozott; az arca milyen keskeny és halvány lett és a szorosan lezárt ajkak mellé hogy odaszokott az az idegen szenvedő vonás.

Nem, a férjemnek nem szólhatok semmit; különben is: örült, lehetetlen feltevés az egész. Agyrém...

— Nem igaz... egy szó sem igaz az egészből — mondom a kagylóba érélyesen. De mikor a készülék másodszor is élesen, erősen berregni kezd, már reszket a kezem, ahogy a kagylót felveszem.

Ezúttal Zselénski grófné hív Újfaluról: töredezett zokogásként hangzik a hangja: inkább az idegeimmel, a szívemmel, mint a fülemmel vagy az agyammal fogom fel a szavak értelmét.

Egész nap a férjét várta, szörnyű aggodalmak közt Budapestről haza. Most végre megérkezett.

— Margit, Margit, rettenetes az, amit beszél... Tisza, Tisza István...

Elakad és én úgy érzem, hogy egy nagy, nehéz bárd lóg vékony zsinóron a nyakam felett. Ha lezuhan, leüti a fejemet és vér, csupa vér lesz minden.

A grófné folytatja, mást mond, mint amit vártam. A tagló még nem zuhant le.

— Róbert este találkozott Istvánnal a Nemzeti Kaszinóban és

¹ Mutatvány *Niamessyné Manaszgy Margit: Villámlik messziről* c. fel-tűnést keltett könyvéből, melynek előszavában Herczeg Ferenc többek közt azt mondja: «Engem inkább megragadott (e könyv), mint nem egy háborús írás azok közül, amelyek nagy hírre tettek szert...»

beszélt vele. Elmondta neki, hogy a városban furcsa, baljóslatú hírek keringenek. Az Astoriában együtt ül a forradalmi tanács és rosszat forralnak ellene. Kérte, menjenek el együtt az egyik kaszárnyába, szedjenek össze pár száz katonát, kerítsék be és fogják el az egész társaságot. De István . . . István valahogy megváltozott és megtört egészen . . . Nem vállalkozott semmire és csak a fejét rázta. Róbert kérte, jöjjön el akkor vele Újfalura, arra is csak azt felelte: «Nem szökhettek!»

— Róbert aztán gyalog kiment a vonatra, hogy hazainduljon. Az utcákon ordító suhancok lövöldöztek és fegyvertelen katonák meneteltek . . . A gyorsvonatot már nem indították, a városba visszamenni nem volt tanácsos többé. A férjem beszállt egy vegyesvonatba, amely Szolnokra ment.

— Szörnyű út volt, Margit. Az állomásokon a raktárakat rabolja, a podgyászkocsikat feszíti fel a tömeg. Szolnokon új hordák tódultak be a kocsikba; ezek azt kiabálták: éljen Károlyi! éljen a forradalom! *Éljenek Tisza gyilkosai!*

Végre! Végre a bárd lezuhant; csakugyan a nyakamra zuhant. Pirosat és feketét láttam tőle és a kezem a hallgatóval tompán esik az asztalra.

Nem tudom, szóltam-e, vagy kiáltottam-e valamit. Később, sokkal később visszaneztem a férjemre. Az íróasztala előtt ült, arccal a fehér lapra borulva. Először életemben nem mertem közeledni, nem mertem szólani hozzá.

Leültem egy székre és bénultan néztem magam elé. Kint zuhogott a novemberi eső és bent az óra egyhangúan ketyegett. A régi fekete falióra, mely még a férjem édesatyjáié volt és a családban jó és rossz napokat egyformán jelzett. Felkeltem és megfogtam az óra ingáját, aztán a mutatókat állítottam meg. Igy jól van, lezuhant valahová a Végtelenbe és megszűnt létezni az Idő.

Most már csak az őszi eső zuhogása hallatszott.

Halottak napja van. Halottat virrasztunk mi is. Egy Nemzet halt meg. A mi nemzetünk.

1919 március 5.

Miska megkérdezett, elkísérem-e Újfalura: nem meri írásban közölni, — a posta bizonytalan, — a hetvenéves Zselenski gróffal az újabb híreket: harmincezer holdja felosztás alá kerül, a pesti kis palotát megszállta a csöcselék, az ötvenes uradalomról az igazgatót elkergették a bolsevikiek. Az örek autokrata főurat úgyis megrázta Tisza halála. Ezt az újabb csapást, egész régi világa összeomlását, vajjon hogyan fogja elviselni?

Vele megyek. Fázós, borongós nap, túlsufolt vicinális vonat, még a folyosók is tele vannak fegyvertelen katonákkal, hangos, marcona, elvadult emberekkel. A kocsik ablakai mind bezúzva, kitörve, keresztül-fütyül a szél, csapdos az eső. Nincs már első és második osztály, egyformák lettünk mind, fapados, piszkos szakaszban húzódunk meg mi is.

Tömve van, de mikor felismernek, néhány sváb parasztleány mégis feláll és szinte szégyenkezve adja át a helyét. A vonat minden állomáson nagyot zökkenve áll meg, aztán órákig vesztegel, senki sem tudja, miért? Kihajolva a törött ablakon, nézzük az egykor oly derűs, gazdag vidéket : a mi régi kerületünk. Mintha kicserélték, mintha a szürke ködön keresztül minden megváltozott volna. A szép tiszta német falvak kihaltak, csendesek : valami különös üresség, némaság terjeng felettük. Egy elcsapott községi jegyző mellettünk, elkezdi nekem magyarázgatni : csak egyetlenegy fia volt minden gazdag német parasztnak, hadd maradjon együtt a vagyon és a háború kegyetlenül elbánt az Egyetlenekkel . . . A sors egy véletlen, gonosz szeszélye folytán, némely faluból kilőtték csaknem mindet. Unoka még nem volt, a fehérre meszelt, egykor virágos, dalos portán most nem játszik gyermek a porban, kihalt a falu, megölte a Háború !

Késő este lesz, mire Újfalura érünk. Fáradtak vagyunk és levertek. Szítal az eső. A ködön keresztül jön elénk, libériás kocsissal, inassal a bakon, az urasági fogat. Feszés vigyázz-állásban várnak, magasra emelik az égő lámpásokat, a táskát átveszik, mint azelőtt.

Az öreg gróf a lépcsőn jön elénk. Szmoking van rajta és fekete lakkcipő. Tekintete a sűrű, fehér szemöldöke alatt nyugodt és acélkemény. Érdekes, ősz fejét büszkén, méltóságteljesen hordja, mint máskor, mint azelőtt. Bevezet a nagy, ismerős terembe, ahol a kandallóban pattogva ég a tűz. Megállunk a szoba közepén. Pár percnyi várakozásteljes csönd, aztán megszólal a férjem. Csak egyes szavakat hallok : a harmincezer hold felosztva . . . Ötvenes . . . a pesti palota . . . ez a hely, ahol állunk, minden, ami az óriási vagyonból még egyelőre megmaradt.

Nézem az agg főúr arcát és várom a hatást. A szempillája se rebben, mikor meghajítja kissé a fejét.

— Köszönöm, hogy személyesen fáradtak ide, ezt elmondani. A vacsorát kilenc óraker szervirozzák, talán addig át lehetne öltözni.

Int a komornyiknak, aki a gyertyákat viszi előttünk, mi kábultan megyünk utána. Csak az jár a fejemben, hogy elfelejtettem szmokingot pakolni és estélyi ruhát. Úgy látszik, még vannak emberek, akik este vacsorához felöltözködnek.

A grófné is, mint máskor, nagy toletteben ül az asztalfőn. Kissé sápadt és súgva megkérdez :

— Mondd, igaz? — és én a fejemmel intek :

— Minden elveszett.

Aztán beszélgetünk az időről, a szerb megszállásról, az élelmiszerhiányról : az inasok hangtalanul mozognak ide-oda. A komornyik borokat tölt a poharakba, de köztünk ül egy láthatatlan vendég és mindenkinek megakad néha a falat a torkán.

Vacsora után a gróf a karját nyújtja és odavezet a zongorához :

— Schubert vagy Beethoven? — kérdezi udvariasan és a birodal-

mát, hatalmát vesztett oligarcha ujjai nyugodtan, biztosan futnak végig a billentyűkön. A gyertyák hosszú, elnyúlt árnyakat vetnek a régi képekre a falon és Beethoven melódiái halk, lágy harmoniában rezegnek át a szobán.

Azt hiszem, sohase fogom többé Beethovent hallgatni anélkül, hogy ez az este ne álljon a lelkem elé.

Niamessnyé Manaszgy Margit.

VAN VALAKI.

*Van valaki, aki szemünk felnyitja,
ha biborul a dombok kopasz síkja
s a nap derül, mert eljött már a hajnal.
Van valaki, aki mozgásra sarkal,
dolgozni, tenni, simogatni, merni,
szívünket naphosszán át telemerni
érzéssel, kéjjel, szűrő jájdalommal,
mely él benned, míg élted is ki nem hal.
Van valaki, akinek rád a gondja,
gondol rád akkor is, ha nyugalomra
fektetted fejed fehér vánkosodra,
vagy befogadott a domboldal bokra
hűsttő édes árnyal délutánon,
mikor pillangók ringtak a virágon.
Van valaki, aki szemed felnyitja,
aki előtt nincs szíveinknek titka,
ő tudja jól a fülek hallomását
és meghallja a szájak vallomását,
kezek intését, lelkek remegését,
kalászzizzenést, öregek vetését,
ifjak bajait, koldus gazdagságát,
gazdag nincseit, éhes szívet tele
boldogsággal és az estefeje
elnyugvó napot. Valaki van
a béres és a költő dalaiban,
valaki van a fűben, a fában,
valaki van a tegnapi, a mában,
a holnapban, a férjiban, a nőben,
a jövőben s az eltűnő időben. —
Megérzed, mikor a szívedhez ér
meleg tenyérrel enyhén simogatva
lággyabban, mint a lehulló levél,
melyet fájáról leszakít a szél;
ő a kezdet és ő a távoli vég,
a tiszta lét is ő és ő a nemlét,
hallgasd, ha ablakodnál felzenél
a szél, mert csend is ő és ő a szél.*

Pálffy István.